# બનામે ખુદા.



## પારસી ઈમ્પીરીયલ નાટક મંડળી.

# અંદાજે—જફા.

નાટકમાં ગવાતા ગાયનો.

( ધી પારસી ઇમ્પીરીયલ નાટક મંડળી માટે લખનાર )
મુનશી ઇતરત હુસેન " નઈયર. "

છપાવી પ્રસીદ્ધ કરનાર—મજકુર નાટક મંડલીના માલેકો.
પ્રત ૩૦૦૦ હજાર.

મુંબઇ.
" જુબેલીઅર પ્રીંટીંગ પ્રેસ " ગુલાલવાડી ઘર નં.—૪૨
પ્રીંટર સખારામ ગુણાજીએ માલીક ને માટે છાપ્યું છે.

કીમત ત્રણ આના.

# બનામે ખુદા.

---

## અંદાજે-જફા.

### નાટકનો ટુંક સાર.

#### અંક પેહેલ્લો—પ્રવેશ પેહેલ્લો.

**વસીમનુ ઘેર**—જમાનાની ગરદીશથી હાડમાર થએલો વસીમ પોતાની બહનસીબીપર વીલાપ કરતો જણાયછે—તેનાં બચ્ચાંઓ અજીજા, સલીમ, હમીદા ચાલુ ભુખમરાથી બેજાર થઇ પોતાના બાપને અન્ન પાણી મેલવી આપવા માટે વીનવેછે. અધુરામાં પુરૂં તે મકાનની ધણીયાણીની દીકરી ગીજાલા ભાડા માટે ઉઘરાણી કરવા આવેછે, વસીમ ભાડુ આપવાની પોતાની અસકિત જણાવેછે—તવંગરીના અહંકારમાં છકી ગએલી ગીજાલા ગરીબોતર્ફ પોતાને કેટલો ધીકકાર છે તે જાહેર કરી, એક કલાકમાં ભાડું ન આપે તો ઘેરમાંથી હાંકી કાઢવાની ધમકી આપી ચાલી જાય છે. આ બધો મામલો જોતાં ભલા વસીમનુ અતઃકરણ દુખાયછે અને પોતાનો વીચારો જાહેર કરેછે કે—" જગતમાં ભલાઇથી ચાલનારને જ્યારે આવી મુસીબતો વેઠવી પડેછે અને અપ્રામાણીકપણે ચાલતા દઔલતમન્દોમા ખપેછે, ત્યારે માહરે શું કામ નેક રાહે ચાલી મારા નાહાન અને પ્યારા બચ્ચાંઓને સંકટના ગારમાં સબડાવવા? આજથી હું પણ બદમાશી નાઇનસાફી અને ગૈર વ્યાજબી મારગો એખતીયાર કરી માહરાં બચ્ચાંઓને દુખમાંથી છોડવીશ, બસ આજથી ચોરી લુટ દગલબાજીનો ધંદો ધારણ

કરીશ; કોઈપણ ભોગે પઇસા મેળવી મહારા બચ્ચાઓને સંકટ-માંથી ઉગારીશ. ”

એમ વીચાર કરી રાત્રને સમયે હાથમાં ભરેલી પીસ્તોલ સાથે કોઇને પણ લુટવાનો વીચાર કરી નીકળી પડેછે.–

પીતાના જવા પછી અજીજા પોતાના ભાઇ બેહેનને કટકો રોટલી મેળવી આપવા અર્થે સલીમ હમીદાને છોડી નીકળી પડેછે. અહીયાં એક કલાક વીતેલો હોવાથી ઘેરવાળીની દાસી પોલીસના માણસોની મદદથી ઘેરનો કબજો લઇ અનાથ બાળકોને હાંકી કાઢેછે.

## પ્રવેશ–બીજો.

**નગીનાનો બગીચો**–તવંગર માબાપના પેટે અવતરેલી નગીના નામની અહંકારી કન્યા ઉપજત સ્વભાવથીજ પુરૂશોને ધીકકારની નજરથી જોનાર નીવડી હતી, તરૂણાવસ્થામાં જ્યારે તેણીના હાથના કોઈપણ ઉમ્મેદવારો આવતા તો તેઓને તુચ્છકાર સાથે લગ્નની ના પાડી હાંકી કાઢતી એટલુંજ નહી પણ કેટલાકો પ્યારના આંધળા થઈ જે તેને ત્યાંજ પડી રેહેતા, તેઓને પોતાના ગુલામો બનાવી તરેહવાર જાતની ખીદમતો કરાવી, કોઇને તો ગાડીમાં જોડી ઘોડાઓની માફક ચલાવી પોતે ગાડીમાં બેસી પુરૂ-શોની અપમાનનીય સ્થીતીપર હંસી હંસીને મજા લેતી હતી.

એવા એક સમયપર તેણી બાગમા ફરતી હતી, તે વખતે પુરૂશોની વફાદારી અને બેવફાઇપર આપસમાં દાસીઓ સાથે સંભા-શણ ચલાવતા નગીના બોલી ઉઠઠે છે કે—“ એકપણ પુરૂશ પોતાની સ્રી તરફ વફાદાર રહયો હોએ એવું કોઇ મને દેખડાવે ? તરતજ એક દાસી બોલી ઉઠઠે છે કે એક સાધારણ પંકતીનો આશક નામનો પુરૂશ પોતાની બઇરી તરફ સાચ્ચો પ્રેમ ધરાવતાં મે દીઠોછે, કોઇ એવી સ્ત્રી નથી કે તેને પોતાના પરણેતરથી જુદો પાડી બેઇમાન બનાવે.

અહીયાં અભીમાની નગીના પોતે એવું બજાવી લાવવાની હામભીડી આશકની તપાસ અર્થે નીકળી પડેછે.

## પ્રવેશ ૩.

**એકાન્ત રસ્તો**—લુટમાર ચલાવી પોતાનો ગુજારો કરવાનો નીર્ધાર કરીચુકેલો વસીમ,લુટવાના ઇરાદાથી આવીને ભરાયછે સામેથી બે મુસાફરો આવી લાગેછે, વસીમ ગોલીથી એકને બેજાન કરેછે. બીજો મુસાફર પોલીસની મદદ માટે બુમો પાડતો નાહુસી જાયછે. વસીમ બેજાન થએલા મુસાફરનો અસબાબ લુટવા આવેછે, લુટવા જતાં તે મુસાફર બીજો કોઇજ નહી પણ વરસોથી પરદેશ ગએલો પોતાનો વડો દીકરો નસીમ છે એમ જાણી પોતાની કમનસીબીપર વીલાપ કરેછે અને મદદ મેળવવા માટે દોડતો નીકળી જાયછે.

## પ્રવેશ ૪.

**બગીચો**—ગીજાલા નામની તવંગર માબાપને પેટે અવતરેલી દીકરી, (કે જેના મકાનમાં વસીમનુ કુટુંબ રહેતુ હતું) જવાનીની શરૂવાતમાજ આડે મારગે દોરવાઇ હતી. તે પોતાના આશક ફોજી અફસર હફીજ અને તેના મીત્ર વજાહુત સાથે બાગના એકાન્તમાં ફરતી જણાયછે, નસીબના સંજોગે વસીમની દીકરી નીરદોશ અજીજા પોતાના નાના ભાઇબેહનને ખાતર ભીક માંગવા ત્યાં આવી લાગેછે, છકેલ વજાહુતની તેણીપર નજર પડેછે અને તેમ થવે તેના અંતઃકરણમાં બુરા વીચારો ઉત્પન્ન થાયછે ભીક્ષા આપવાનુ એક ગાન્નુ મુકી અજીજાની નીતી ભ્રષ્ટ કરવાના ઈરાદાથી તેનીપર અલાપચારી કરેછે, દરમ્યાન પોતાના દીકરાનુ પોતાને હાથે થએલું ખુન અને તે માટે મદદ મેલવવાના ઈરાદાથી વસીમ ત્યાં અચાનક આવી લાગે છે અને જોયછે શું ? કે પોતાનીજ દીકરીપર નીચ બદમાશો દસ્તદરાજી કરેછે. હજુ તો અજીજાનો બચાવ કરે તેટલાં ખુનના વાંકુમાં વસીમને કેદ કરી પુલીસવાલાઓ લઇ જાયછે. બાપડી નિરદોષ અજીજા હાલતરત બદમાશોના હાથપર સપડાયછે.

## પ્રવેશ ૫ મો.

**રસ્તો.**—અહીયાં મોજીલા આશકમીયાંની પોતાની માઅશુક ઘરબસી સાથે પ્યારભર્યો મેલાપ થાયછે, તે દરમીયાન નગીના

પોતાના માણસોની મદદથી આશકને કલોરોફાર્મે સુંઘાડી બેહોશ બનાવી લઇ જાયછે.

## પ્રવેશ ૬ ઠો.

કબ્રસ્તાન—રવડતાં થએલા બચ્ચાં સલીમ અને હમીદા ભટકતા કબ્રસ્તાન તરફ આવી લાગેછે. અજીજાની નીતી વજાહતે ભ્રષ્ટ કરી તેણીને પોતાના નોકરો મારફત અહીયાં લાવી નાંખી દીધી છે. તે અહીયાં હોશયારીમાં આવતાં પોતાના નાના ભાઇ બેહેનને મળેછે. બીજાં હાથપર પોલીસના તાબામાંથી છટકેલો વસીમ ત્યાં આવી લાગેછે. ગરીબના કુટુંબનો મેલાપ થાયછે. પણ કમનસીબે ત્યાં પોલીસ આવી લાગતાં વસીમને નાસી જવાની ફરજ પડેછે. પોલીસ તેના શોધમાં નીશફળ નીવડે છે. પણ ત્યાં ભટકતા બન્ને બચ્ચાંને નાવારીસ ધારી અનાથશાળામાં મોકલી આપવા પોતાના કબજામાં લેછે.

---

## અંક બીજો.

## પ્રવેશ ૧.

વજાહતનુ ઘેર—નીતીથી ભ્રષ્ટ થએલી અજીજા વજાહત આગલ આવી, પોતાના રક્ષણાર્થે તેને વીનવે છે પણ મતલબપરસ્ત વજાહત તેણીનુ કાંઇપણ ન સાંભળતા હાંકી કાઢેછે—ગરીબ બીચારી અજીજા! તેણીના જવા ઉપરાંત તેજ ઘેરમાં નસીબ સંજોગે તેણીના નાના ભાઇબેહેનને લઇ પોલીસનો સીપાહી આવેછે, વજાહતને તે અનાથ બાળકોનુ પાલણ કરવા વીનવેછે, બદકાર વજાહત પેહેલ્લે તો ઇનકાર કરેછે. પણ ત્યાર પછી, કુદરતે તેના દીલમાં દયા મુકવાથી તે તે બચ્ચાંઓને બોલાવી પોતાના આસરામાં લે છે.

## પ્રવેશ ૨.

**અમીર નઈમનો માતબર મેહેલ**–વચગાળેની મુદ્દત દરમીયાન આડે મારગે દોરવાએલી ગીજાલાને, તેણીના માબાપે પઇસાના લોભથી એક માતબર સેઠીયા નઇમ સાથે પરણાવી આપી છે. આજે તે ગીજાલા પોતાના બુઢા ખાવીન્દસાથે પ્યાર ભર્યા એખલાસમાં બેઠેલી જણાયછે.

બીજા હાથપર જગતની હાડમારીથી નાસીપાસ થએલી અજીજા, તેણીને જેઓએ દુખો દીધાછે તેઓપર કુરમાં કુરરીતે બદલો લેવા માટે તલબગાર બની આવી લાગેછે. ગીજાલાની મુલાકાત લઈ અજીજા તેણીને પોતાને ત્યાં દાસી તરીકે નોકરી અપાપવા ફરજ પાડેછે અને તે એજ શરતે કે જાહીરમાં તું મારી સેઠાણી અનેહું તારી દાસી, પણ એકાન્તમાં તું મારી દાસી અને હું તારી સેઠાણી તરીકે હુકુમત ચલાવી મને દીધેલા દુખોનો હું તારીપર બદલો લેવા ઈચ્છુ છું. આવી કરડી શરત કરવા ગીજાલા ના પાડેછે. પણ સુડ લેવાના આવેશમાં બાહુવરી બની ગએલી અજીજા તેણીની બદકારી ઉઘાડી પાડવાની ધમકી આપેછે.

આ બન્ને વચ્ચેની સખત તાણાજણીની વાતો કંઇ અકસ્માત સંજોગે બુઢા નઈમના સાંભળવામાં આવેછે, અને પોતે કેવી એક બદકાર બઇરી સાથે બુઢાપામાં લગન કરી ખાડામાં તુટી પડયોછે તે જાણી ખરા દીલનો પસતાવો જાહેર કરેછે, અને કાંઇ નહી તો પોતાના ખાનદાનની ઇજ્જત બચાવવા માટે અજીજાને પોતાને ત્યાં નોકરી ન રેહવા માટે વીનવેછે પણ જીદખોરી અજીજા ઉપકાર સાથે તેનું કેહવું ના કબુલ રાખેછે, લાચાર બની અમીર નઇમ કીરતારને હવાલે પોતાની ઇજ્જત સોંપી ચાલી જાયછે, અને હટ્ટી અજીજા તેજ મેહેલમાં પોતાનો મુકામ કરેછે.

---

## પ્રવેશ ૩.

**નગીનાનો બગીચો.**—મોજીલા મીયાં આશકને નગીના લઇ આવીછે, અને તેને વશ કરી પોતાનો બોલ નીભાવવાઅર્થે પ્રેમ પાશમાં વીંટાળી લેવા માંગેછે—રંગીલો આશક સાચ્ચા પ્યારથી પોતાની માશુક ઘરબસીપર મરી ફીટેલો હોવાથી તે નગીનાની માગણીનો અનાદર કરી ચાલી જાયછે.

## પ્રવેશ ૪.

**નઈમ અમીરનો મેહેલ**—એકાન્તમાં ગીજાલા અને અજીજા—કીનાની શરૂવાત.

એ દરમીયાન એક ફઓજી અફસરને તથા વજાહતને સખત ઝપાઝપી થવે વજાહત ભયંકર રીતે ઘાયલ થાયછે. હફીજ નજદીકમાંજ કોઇ મકાનનો આસરો લેવાખાતર ન ધારેલા સંજોગો વચ્ચે ગીજાલાના મકાનમાં આવી લાગેછે. બીજી તરફ અજીજા વજાહત પરબી કીનો લેવા તલપી રહીછે, તે વજાહત ઘાયલ થએલો જાણી ખુશી થાયછે—ગીજાલા લાચારીના સબબે તેઓને મકાનનો આસરો આપેછે, કીનાખોર અજીજા એ લોકની વાતચીત દરમીયાન ચુપકીથી નઇમ અમીરને લાવી પોતાની બઇરીનો આગલો આશક હફીજને ઓળખાવેછે. ગીજાલા ઘબરાયછે. ( ટેબલો. )

## પ્રવેશ ૫.

**હકીમ સનાઅતનુ ઘેર.**—જે ઘેરમાં આશકની માશુક ઘરબસી દાસીતરીકે ચાકરીએ રહીછે, તે ઘેર હકીમ સનાઅતનુ હતું. તેના કુંટુબમાં ચાર માણુસો હતા. એક હકીમ પોતે, બીજી તેની પરણેતર ખાનમ, ત્રીજી તેની દીકરી નગમા, અને ચોથો તેનો જમાઇ બએરૂ—

પોતાની બઇરીનો કોઈ વાહલો, અહીંયાં ચોરીથી આવી બઇરી સાથે પ્રેમકરી ચાલી જાયછે અને તે કોઇ અંગરેજી ટોપી પેહેરનાર છે, એમ હકીમ સનઅત શકમન્દ છે. બીજી તરફ—

હકીમની પેહલી બઇરીના પેટનો છોકરો જે બાપથી નાફર-માન બની પરદેસ ગયો છે, તે પોતાની સાવકી માની મુલાકાતે ચોરીથી આવનાર છે પણ સાવકી માતા તેને ઓળખતી નથી, તેથી તેને કાગળમાં જણાવ્યું છે કે હું અંગરેજી ટોપી પેહરીને આવીશ. ત્રીજી તરફ—

હકીમનો જમાઈ ખએરૂ ઘણોજ ઉડાઉ અને કર્જદાર હોવાથી બેલીફ વારંટલઇ તેની ઘર પકડમાંછે અને તે બેલીફ કોઇ અંગરેજી ટોપીવાળો છે એમ જાણેલું હોવાથી હકીમની દીકરી નગમા પોતાના વરને બેલીફના હાથમાંથી બચાવવા ફીકરમન્દ છે. ચોથી તરફ—

ખએરૂને એવો વેહેમ છે કે નગમાને કોઇ જવાનીયો ચોરીથી મલવા આવેછે અને તે અંગરેજી ટોપી પહેરેછે તેને પકડી પાડવા ખએરૂ ઇન્તેજાર છે.

આવા ઘોંટાળા દરમીયાન કંબખ્ત આશક પોતાની માશુક ઘરબસીને મળવા આવેછે પણ આવવા આગમચ કોઇ ઠેકાણે ચાકરી મેળવવા ખાતર ગયો હતો અને ત્યાંના સેઠીયાનો હોકમ હતો કે અંગરેજી દરેસમાં આવવું તેથી કમનસીબે અંગરેજી ટોપી અને દરેસ સાથે આવો લાગો, જેથી ઘોંટાળો શરૂ થયો.

અંગરેજી ટોપીપરથી હકીમ તેને પોતાની બઇરીને ચાહ-નારો સમજ્યો, ખાનમે તેને સાવકો દીકરો ઓળખીયો, ખએરૂ તેને નગમાનો આશક સમજ્યો, અને નગમાએ તેની બેલીફ ઠોકી બેસા-ડીયો. ઝગડો જાગ્યો પણ છેવટે ઘરબસીના ખુલાસાથી તે ખરો કોણ હતો ? એ જયારે જાણવામાં આવ્યું ત્યારે બધા શાંત પડીયા.

---

## પ્રવેશ ૬.

અજીજાની તાબેદારીથી કંટાળીને ગીજાલા અજીજાનુ ખુન કરાવવા કોઈ ખુની માણસની શોધમાં નીકળી પડે છે. બીજા હાથપર પોલીસના પંજામાથી છટકેલો વસીમ ચોરી છુપીથી વેશ બદલી ખુનીનો પેશો અખતીયાર કરેછે. ગીજાલા સાથ તેની મુલાકાત થાયછે. ગીજાલા અજીજાનુ ખુન કરાવવા તેની સાથે સાટું કરેછે

પણ પોતાના દુર્ભાગ્યથી વસીમ પોતે જાણી શકતો નથી કે પોતાની દીકરીનુજ ખુન કરવાનુ સાટુ નકકી કર્યુછે. ?

## પ્રવેશ ૭ મો.

**નઈમ અમીરનું મકાન**—ઘાયલ થએલા વજાહતની સારવાર કરવા માટે દાસીઓને દરેકને ત્રણ ત્રણ કલાક સુધી સારવાર માટે રોકવાનો અમીર નઇમના હોકમ મુજબ અજીજાની વારી આવતાં તે હાજર રહેછે. આગલા કરતુકો યાદ દેવડાવી અજીજા બીમારને હેરાન કરી પોતાનો કીનો લેવામા મગ્ન થાયછે, વખત પુરો થતાં જાયછે, તેના જવા પછી ગીજાલા વસીમને લઇને ત્યાં દાખલ થઇ જે દાસી આવે તેનું ગલું દાબી દેવા કહેછે.

પણ ગીજાલાને ધ્યાન ન રહયું કે અજીજા તો પોતાનો વારો પુરો કરી ચાલી ગઇ છે? ભુલમાં વસીમ શરારા દાસીનુ ગલુદાબી મારી નાંખી કુવામાં ફેંકી ચાલી જાયછે.

---

## અંક ત્રીજો.

## પ્રવેશ ૧.

**વજાહતનુ ઘેર**—વખતનાં વેહવાસાથે વજાહતના ઘેરમાં પળાએલા વસીમના બચ્ચાંઓ સારી હાલતે રહેલા દેખાય છે.

 

## પ્રવેશ ૨.

**નઈમ અમીરનુ ઘેર**—વચગાળે દરમીયાન નઇમની બઇરી ગીજાલાને પેટે એક દીકરાનો જન્મ થયોછે. તેને દાયા રમાડતી જણાય છે. ગીજાલા તથા તેનો ખાવીન્દ વાત કરતાં જણાયછે. એ અવસરમાં ગીજાલાને એક ચીઠઠી મળે છે જે ચીઠી ખુની વસીમની હતી, જેમાં વસીમ ખુની જે દાહડેથી ગીજાલાના ઘેરમાં ખુન કરી ગયો હતો તે દાહડેથી તેને જાણ્યુ હતુ કે ગીજાલા તો તવંગરની બઇરી છે; તેથી દબાવમાં રાખીને તેની પાસેથી રૂપીયા કઢાવવાનુ ઉત્તમ સાધન છે, અને એ મુજબ તે વારંવાર આવીને રૂપીયા કઢાવી જતો હતો અને આજે પણ તેજ મુજબ રૂપીયા દસ હજાર પડાવવાની લાલચથી તે અહીયાં આવી પોંહચીયો હતો અને ગીજાલાપર ચીઠઠી લખી હતી. તે ચીઠઠી વાંચી ગીજાલા તેણીને બાગમાં એકાંન્તમાં મળવા જાયછે.

## પ્રવેશ ૩.

**નઈમના ઘેરનો બાગ**—અહીયાં વસીમને ગીજાલાની મુલાકાત થાયછે. વસીમ રૂપીયા માંગે છે. ગીજાલા એક પઇપણ આપવા ધસીને ના પાડે છે. હોજાતોજી દરમીયાન વસીમનો બનાવટી વેશ તથા બનાવટી દાઢી નીકળી પડે છે. ગીજાલા તેને ઓળખે છે અને આગલ તેને ખુન કીધું હતું તેમજ પોલીસ તેને પકડવા આતુરછે એમ જાણી ગીજાલા તેના બસમાંથી છુટી જવા પોલીસના હાથમાં આપવાની ધમકી આપેછે પણ વસીમ તેને સાંબી ડાંટી કરેછે કે ત્યારે તો આપરે બન્ને પોલીસમાં જઇએ આપણા ગુનાહો કબુલ કરી દઇયે અને પછી એકજ ફાંસીના માચડાપર બન્ને લટકી જઇયે. ગીજાલા લાચાર બની મરહુમ અજીજાને ફરીયાદ કરેછે કે તું મરી ગઇ છતાં મને દુખ દેવામાં હજુ પીછો છોડતી નથી. એ વાક્યપરથી

વસીમને શક જાયછે કે શું ત્યારે મે મારીને કુવામાં નાખી દીધેલી લાશ તે મારી છોકરી અજીજાનીજ હતી? ખુલાસો થતાં માલમ પડે છે કે બેશક તેજ હતી, ત્યારે વસીમ ક્રોધાયમાન બની તેણીનુ ખુન કરવા ધસેછે. તેટલા ત્યાંજ એ લોકોની વાતો સાંભળવા ઉભેલો નઈમ અમીર બાહર નીકળી તે વાતનો નીવેડો લાવવાં વસીમને કહેછે કે જો તુ નીતીને મારગે ચાલી ગીજાલાની પુઠ પકડવાની મુકીદે તો હું તુને દસને બદલે વીસહજાર રૂપીયા આપુછું. વસીમ કબુલ કરેછે, રૂપીયા લઇ પોતાના બચ્ચાંઓની શોધમાં ચાલી જાયછે.

ત્યાર બાદ વર બઈયરની તકરાર ચાલેછે. છેવટે અનુભવી નઈમ પોતાની બઇરીને નેક મારગે હજુપણ ચાલવાનો ચાન્સ આપેછે ગફલતીમાથી બેદાર બનેલી ગીજાલા પોતાના ખાવીન્દનુ ફરમાન કબુલ રાખેછે અને તે ઉપરાંત જે લોકોનું તેણીના હાથે બુરૂં થયુ છે તેઓનુ ભલું કરી પોતાના પાપો ધોઇ નાખવા વસીમના રવડતાં છોકરાંઓની શોધમાં બન્ને માટી બઈયર નીકળે છે.

## પ્રવેશ ૪.

**નગીનાનો બગીચો**—કંબખ્ત મોજીલા આશકને નગીન, પાછો પકડી લાવેછે ચાલાક આશક તેણીને હાથતાલી આપી કાયલ કરી મરદોની તરફ ધીકકાર બતાવવાનું છોડી દેતાં સીખવે છે.

## પ્રવેશ ૫.

**શેહેરનું રીફ્રેરેશમેન્ટ બાર**—વજાહત પોતાના પાલક બચ્ચાં સલીમ હમીદાને હોટેલમાં ખવડાવવા લઇ આવેછે, અને તેઓને હોટેલમાં છોડી એક મીત્ર જોડ બીલીયર્ડ રમેછે. રમતમાં તકરાર થાયછે, તકરાર પરથી હાથો હાથની ઝપાઝપી પરથી તલવાર બાજી ( ડયુએલ ) પર આવી જાયછે.

અહીયાં અજીજા ગીજાલાના ઘેરમાંથી નીકળેલી નોકરીની તાલાશમાં તેજ હોટેલમાં આસરો લેવા આવીછે તે આ મામલા જોઈ આગલો કીનો લેવાને દાવો કરે છે તલવાર બાજીમાં વજાહુતને માત કરી જેવી જાનથી મારવા જાયછે તેવાંજ સલીમ હુમીદા નીકળી આવી પોતાના પાલક પાતાને બચાવવા વીનવેછે અજીજા તેઓને પોતાના ભાઇ બેહેન ઓળખતાં વીચારમાં પડછે કે હવે શું કરવું ? કીનો લેવે યા સલીમ હુમીદાનુ પાલન કીધું તેથી જતો મુકવો ?સર્વાનુમતે છેવટે ઝગડાનો સમાધાન કરી તેના નીતી ભ્રષ્ઠ થએલી અજીજા સાથે લગન કરાવી આપે છે.

અહીયાંજ છોકરાંઓની શોધમાં નીકળેલો વસીમની બચ્ચાઓ જોડ ભેટ થાયછે.

અહીયાંજ બદકાર ગીજાલા પોતાના પાપોની ક્ષમા માગવા ખાતર આવી લાગે છે અજીજા તેને ક્ષમા કરેછે. બધાઓનુ સુખી અંજામ થાયછે.

સમાપ્ત.

# બનામે ખુદા.

૧

**સહેલીયાં**—પ્યારા નીરંજન નાયરા નીરાકાર,
આસા તોરી પલછીન નીસદીન કીરદેગાર;
જગતકે ઓર દેવ સકલ નીત ગાવત તેરોહી ધ્યાન,
જગતવાલી દુખ નીવાર પાર કરદે તુહી પાર.

**સલીમ**— ૨

ગમ ન કર લાડલી પ્યારી બહેના,
જગમે સુખ દુખ સબ સહેના.
કભી શાદી કભી ગમ હય અયાં,
બદલતા રંગ હય જમીં આસમાં.
કભી નેઆમતેં ભારી ભારી,
કભી ફાકાંસે દુશવારી.
કભી બએઠનકો અસવારી,
કભી રાહ ચલતે દુશવારી.
જયસે જયસે વકત હય બદલે,
વએસે વએસે રહેના પડે.

૩

**સહેલીયાં**—હાં ઈફતેખાર દીના આલમકી હસીના,
વાહ ગુલશનકો રંગી બનાએ હમ.
બેલા જુઇ હય જીસકે સરશારોંમે,
ઉસકી આમદ હય અપને પીયારોંમે.

છલબલ મચાએંરી શાદી મનાએં હમ,
ફુલકપે જાકે વાકી અફ્શાં બીખર ગઇ.
બનકે સીતારે દેખો કએસી ચમક ગઇ,
રૂખે રંગીસે શરમીન્દગી ચાંદકો,
જો વોહ આએ મુરઝાએ જલજાએ,
છાઇ ઉન્નાબી ગુલાબી.

૪

**સહેલીયાં**—ગજબકે નાજ દીખલાએ,
ફુખન હમસાજ સીતમ પરદાજ પ્યારી સબ મનકો બીરમાયે
તોરી સીતમકી હય યે છલબલીયાં,
તડપે હજારોં નીત તોરી ગલીયાં.
પ્યારી મોરી યે ન્યારી છબી,
અદાએ સદાએ લુભાએ રીઝાએ નીસદીન મનાએ.

૫

**સહેલી**—હસ્તીકે ગુલજારમે નેક ઔર બદ ઇનસાન,
બાહમ ફીર યેહ કીસલીયે હુજ્જત હય દીલજાન.
સુનો યેહ બતીયાં,
મર્દ સજ્જન દુરજન દોનો ખરે ઇસ જહાંનમે.
કીમતી જોહર નાચીજ પત્થર દોનોંભી હ'ય જમીનમે.
કાગઓ કોયલ એકહી બનમે,
વયસેહી જગયે મર્દ સુનો.

**ગીજાલા**— ૬

ચારગાર તુ બડા ઇશ્કવાલા સાજના,
તેરા પ્યાર હુએ ખરા આશકોંમે નહી તુજસા દેખા.
જાનીસાર તાબેહાર સખ્તદીલ કડા ઇશ્કવાલા,

ભડકી ઇશ્કકી જબ બદનમે આગ, જાનકો કરતી હુએ ફના.
દીનો દુનીયાસે બશરકો ઇશ્ક, વાકઇ દેતા હુએ મીટા,
ઉલફતવાલે પ્યાર જતા જાનો દીલસે મએ ફીદા.
અયશો આરામ હાસીલ હુએ તુઝે, અબ જીન્દગીકા લે લે મઝા.

વજાહત, હફીજ— ૭

મતલબ જનસે ખુશ ગુલશનસે,
લુટે ગુલ બુટે નએ નએ હમ.
જાકર સનસે હર હર ફનસે,
ફાંસે દીલબર ખુશરંગ સનમ.
ઉલફતવાલે ચાહતવાલે,
હમસે દુનીયામે હોંગે કમ.
કોઇ જીયે યા મર જાએ
નહીં કરતે હમ શાદી યા ગમ,
બાદે સબા ભી સુબ્હોદમ યેહ દેતી હય પયામ.
સુબ્હે મયકા રંગીં જામ શબકો દીલઆરામ
ન તો ગરજ હલાલસે ન જાને હમ હરામ,
રંગ ઉમંગ એ દીરંગમે રહેતે હંય મુદામ.

અજીજા— ૮

અપને મનકો બસ કરે,
ફાની હસ્તી જુટી કાયા કોઇ સાથ ન ચલે.
કોઇ જીયે દુખ ભરે પાપી સીતમસે નાહી ડરે,
નેક હોએ તો નેકી ન છાંડે ચાહે જાનસે મરે.
નાર પતીવૃતા દુખ ન જાને આફતસે નાહી ડરે,
સતી હોએ સો સત ન છાંડે પીયુકે સંગ જરે.

૯

**ચલતા**—અચ્છી દીવારોંકો તકના દેખું કાગજકા ચીપકના,
પુરી મુઝમે હય જી ભરી દેખો શયતાની.
ચલતા પુરજા મેરા નામ, સીડી ચઢના મેરા કામ,
રહેના મસ્તીમે મુદામ યેહી શાદાની.
જહાં દેખી સુરત પ્યારી વહી રખ તવા તગારી,
યારોંને જમાઈ યારી હોને લગી બોસા કીનારી.
ચલા ખટારા જેબ ગુજારા રંગી પ્યાલા વીસ્કીવાલા,
હાતા પાઇ માર કુટાઇ ગાલીકા રંગ લાનેવાલી.
મસ્તી ચઢી સૌદા ઉઠઠા પુલીસકો બુલાનેવાલી,
જુતે પડે કયદી બને પીયા શરકા જામ.
સુઝી કુચ્છ ન ઉલ્લુ બને ખોયા અપના કામ,
ઉડ ગએ એઅલાન આખરી સલામ.

**થરબસી**— ૧૦

યેહ રએન કાલી ગેરાગે દીલલે સજનકો ઢુંડન ચલીચલીજી
નજર ન આયા પીયા રંગીલા મય છાન મારી ગલી ગલીજી.
બતાદે સખી કૌન ગલી ગયો શ્યામ.
યહાંભી દેખી વહાંભી દેખી ફીર અબ તો આખીર ચમનમે જાકર
ગુલોંમે દેખી શજરમે દેખી મંચ દેખી સારી કલી કલીજી,
લગી હય ફુરકતકી આગ અયસી ન પ્યારે આશક સીવા બુઝેગી
યે આગને મુઝકો ફુંક ડાલા કોઇ કહો મય જલી જલીજી.

---

## બાબ દુસરા.

**વજાહત**— ૧૧

દુન્યા મતલબકી ઇનસાં મતલબકા ઘર દર મતલબકા,
રાજ કાજ યાર ગાર ચાહ પ્યાર સારે મતલબકે.

**મીયાં બીબીસે મોહબ્બત જતલાએ કીસલીયે ?**
**બીવી સમઝકર ? નહીં.—સીર્ફ અપના દીલ બહેલાને.**
મર ગઈ તો પરવાહ નહીં કરતા, નઇ શાદીકી ફીક્ર કરતા,
ઝટપટ દુસરી જોરૂ કરતા, અપને આરામપર મરતા
ચે ભી મતલબપરસ્તી.
બીવી મીયાંપર શયદા ગીરવીદા હય કીસલીયે ?
શૌહર સમઝકર ? નહી.—સીર્ફ અપની ખુદગરજીપર,
જેવર કપડે બનાએગા અચ્છે ખાને ખીલાએગા,
ગાડી ઘોડે ફીરાએગા ઔર મેરે નાજ ઉઠાએગા.
યેભી મતલબપરસ્તી.
બાપ ભાઇ બેટા બાવા સારે મતલબકે.

**ગજાહત—** ૧૨

ટુકડે ખાતીર મુફ્લીસ બેકસ સેહતે ઝીડકીયાં,
નાઅમતેં ઉજમા ખાકર ઉમરા કરતે ખુશીયાં.
લાચારોંકી દુખમે કટતી જીન્દગાનીયાં;
દુનીયાકા હય તઓર યેહ અમીર હો શાદાં.
જમાના દોસ્તદાર હય અમીરોંકા,
ગમખાર કોઇ નહી બદનસીબોંકા.
ખુદાભી તરફદાર તવંગરોંકા,
નહી પુછનેવાલા કોઇ ગરીબોંકા.
મર જાએ કુત્તા કીસી અમીરકે ઘર,
માતમ કરને આએ સારા શહર.
ઓર જો ગરીબકા મર જાએ પીસર,
પડોસીતક ન લે ઉસકી ખબર.

———

**સલીમ હમીદા—** ૧૩

ખોએ ઉકબા ફાનીકેલીએ કાહે ?
કર સામાન અએશે જાવેદાનીકે લીએ.
દુનીયા જાન લે એહ બદીકા બાજાર.
હોકે દાના કયું તીન પાંચ કરે.
ઉમ્ર છોટી, બડે અરમાં કયું રખ્ખે !

**નગીના—** ૧૪

કીયા કરતે હંય અય યાર તેરી યાદમે હમ નાલે,
મુઝકો તુઝસે ઇતની ચાહ તુઝકો જરા નહી પરવાહ.
અયસે સંગીકે હમરાહ કીસીકા ખુદા ન પાલા ડાલે,
કરતે મુઝહીપે હંય યેહ ઘાત, ડંસતે મુઝહીકો હંય દીનરાત,
કયસે પાલે દુશ્મન જાત, દોનો શાનોંપર દો કાલે.

૧૫

**ખ્વાસેં**—વાહવા વાહવા મચલ ન ઇતના,
સંભલ સંભલ જરા કરલે ધ્યાન.
મજદુરેકો શેખીકી બાતેં સોહાય નહીં,
જરા આઇના તો દેખલે ઔર ખુદ સમઝ લે.
રાનીકે આગે ખડા હય ભીકારી,
જતલાએ સાહુકારી યેહ દીલકો મનાએ નહી.

૧૬

**નગીના—**યાર દુલારા તુ હમારા મુઝસે પ્યાર કયું ન કરે ?
પ્રીત રીત તજે કયું ? મુઝકો ન ચાહે.

બોલ બોલ ઓ મોસે પ્યારે સાંવરીયા,
કયા મંય નહી છબીલી હું કામનીયા ?
મુખ રંગીલા નહીં કયા બોલ સઈયાં ?
લે લે સીને લીપટ ઔર મીઠે બચન સુના.
જીયા લુભા લે યેહ નખરે છોડ,
આ જા ગલેસે લગ જા મેરે.

આશક— ૧૭

કાલી ગોરી સુરતપે ન જાના ચેહેરા નમકીન આઝાદ હો,
દીલ જો ચમારીપે માઇલ હો અપના.
રાની મુકાબીલ ન હો પરીભી ઉસકે મુકાબીલ ન હો,
કીસીકા શએદા હુવએદા ન તુ મેરી માદા ન મય તેરા નર બનુ.

૧૮

અજીજા—અયસી અયસી બાતોંકા ખયાલ છાંડ બાવરી,
સભી એક હો કે આખીર ખાકમે મીલ જાએંગે.
બોલતી રૂહ ગઇ જો નીકલ મલમલ હાથ રોએંગે,
જવાનીકે પાલે માસ કુત્તે જીંજો ખાએંગે.
સાફ રખખે હંય જીસકો યું કબ્રમે જબ સુલાએંગે,
બીચ્છુ ઔર સાંપ મીટટીમે જીસ્મકો સબ મીલાએંગે.

બરબસી— ૧૯

પીયા જાઓ જાઓ મોસે ન બોલો,
સઓતનકે સંગ રહો.
ભારે હોત ઘર આએ હો મેરે કરત ઢંગ નએ;
જાઓ સઓતનીયાકે ઘર રહો તુમ કૌન યે દુખ સહે.

૨૦

**દોનો**—મઇયાસે ભઇયા સીપઇયા પીયારા મીલા,
ભાઇસે પ્યારી બહુન.
**ખાનમ**—મેરે બીછડે.
**નગમા**—તેરે સદકે.
**ખાનમ**—હાંજી મીલા માદરસે બેટા સોહુન.
**આશક**—ઓ બારેતઆલા યે કયા ઘોંટાલા બેતા ન જાએ કફ્ન.
**નગમા**—ભાઇજાન મેહેરબાન.
**આશક**—મેરી પ્યારી જાન જાન.

૨૧

**ઘરબસી**—કએસી ગલીયાં નીરાલી હય ચલીયાં,
ધતીયાં બતીયાં માની પીયા સચ યે જાનોરે.
કીયા કામ નયા યે ખુબ હુઇ સીયાનો બાત ઢાનો,
અંગ્રેજી ટોપી સરકો જો સોપી બનગએ ભોપી જાપાની.
માર વોહ ખાઇ બન ગએ સૌદાઇ પીટને આઇ શેખાની.
કયસી સૈયાં તોપે જુતી પડીયાં હાં—કીયા કામ નયા.

**ગીજાલા**— ૨૨

ફ્તાહ ફ્તાહકા દઓર આયા મયને અબ મુદ્દોઆ પાયા,
શયતાંકા સરપર હય સાયા ચમકા હય કીસમતકા તારા.
જશ્ને ખુશહાલી હોગી, ઉસકી બરબાદી હોગી,
હારેકા સર મારૂં સબ કુચ્છ અપના મય કર લુંગી.
કીસીકે કયા સવાબસે અજાબસે હય મુઝકો કામ,
પાઉં આરામ સુબ્હો શામ હાસીલે લાકલામ.

## બાબ તીસરા.

**સલીમ–હમીદા–** ૨૩

હમ રંગ નયા દીખલાએંગે, રઇસ અબ કહેલાએંગે,
રૂતબા બડોંકા પાએંગે દીન આરામોમે કટેંગે.

**સલીમ**–ખાના હો છુરી કાંટેસે,

**હમીદા**–હુકમ કરૂંગી ડાંટીસે.

**સલીમ**–શીકાર ખેલું જંગલમે.

**હમીદા**–મંથ સએર કરૂંગી ગુલશનમે.

**દોનો**—યે સારી બાતેં કયું ન હમ કરેંગે ?
કયા તવંગરહી હો સબ ઇન બાતોંકે મુખતાર.
શાન હમારી હો ગઇ હય ન્યારી,
બયઠનેકો ઘોડા હય ઔર ગાડી.
ખાનેકો હંય ન્યામતે નીરાલી,
જીન્દગી શૌકસે ગુજરેગી હમારી.

**નગીના–** ૨૪

આનબાન શાન તોરી બાંકે સાવરીયાં,
મય હું નીસાર ઓ પીયરવા.
લાસાની નુરાની તોરી યેહ સુરતીયાં, પ્યારી હય મુરતીયાં,
શાનમે ધ્યાનમે ગ્યાનમે લા જવાબ.
આગ બીરહાકી સર ફુંકજાએ કયસે કરૂં હાએ જીગર જલાએ,
ચશ્મએ અરમાં જીયરા લુભાએ
મએહું નીસાર યે પીયરવા.

**ધરબસી–** ૨૫

**માનુ માનુ ન તેહારી ચાહે પાઉં પરાઇ,**
**લોક લાજ હમ સબ તજ દીના તનમન તુમપર વારન કીના**

બીન સમઝે કર લીન પ્રીત હુમ વએસી મીલી સજાઇ.
જો હોની થી હો ગઇ સજની સમઝ સમઝુ મનમે પચતાઇ,
કરમમે હુમરે યેહી લીખ્ખાથા શ્યામ મીલે હરજાઇ.

ઘોડે— ૨૬

પહેલવાનો નૌજવાનો અબ ચલાવો રેલ
કમાલ દીખાવ મરદકા ઔર ખેલકા હો ખેલ.
હુંય મરદ અઇયાર બેકાર બને કયું જનકે ખીદમતગાર,
બસ ઔરતોંકે હાતોં નહી બનેંગે બેવીકાર,
ચલકે સબ અભીકે અભી ઓ પ્યારે ભાઇયો.
ફેંકદેં લગામ તોડદેં લબાદેકો,
હાં યેહી ઠીક અબ ચઢેગી યેહ મંઢેપર બેલ.

૨૭

આશક—ટટવી હુય કયસી યેહ તરાહદાર,
ગાડીભી રંગી હુય રંગદાર.
કરૂં મય સએર હોકર સવાર કુચા બાઝાર,
કોડેકો માર અડે જો ઘોડા તો ડારૂં ફટકાર.
ધીમી દુલકી ચલ તુ ચાલ, તુરકી સરપટ આદત ડાલ.
લગે જો હંટર હોગી લાલ, ચઢેગા ખુમાર,
અંદર બયઠે આશક યાર ટંગડ પટટેકા સવાર,
કુદો કુદો સીના ઉભાર.

સમાપ્ત.